

Sprekend Gekleed: kostuums uit negen verzamelingen

Van 6 november aanstaande tot en met 14 maart 2000 is in het binnenmuseum de tentoonstelling *Sprekend gekleed: kostuums uit negen verzamelingen* te zien. De expositie toont negen drachten uit diverse plaatsen rondom de voormalige Zuiderzee, zoals Huizen, Urk en Bunschoten-Spakenburg. Elk kostuum vertelt zijn eigen verhaal; over de eigenaresse, de kleding zelf, of over hetgeen de kleding heeft meegemaakt. Deze benadering sluit nauw aan bij de biografische inrichting in het buitenmuseum.

Vaak zijn tentoonstellingen over klederdracht nogal technisch van aard. Ze gaan veelal over de vorm en de kleur van kledingstukken, voorschriften en de uniforme veranderingen in de loop der tijd. Zelden wordt aandacht besteed aan degenen die zich in de kleding hulden, hoe zij zich voelden of wat zij met de kleding deden. *Sprekend gekleed* laat juist deze kant van de klederdracht zien.

Om negen 'sprekende kostuums' bij elkaar te krijgen is samengewerkt met andere musea en particuliere verzamelaars. Zo zijn er kostuums uit het Fries Museum, het Volendams museum, het Schoutenhuis in Huizen en het Vurhuus in Bunschoten-Spakenburg. Ook De Gouden Leeuw uit Noordhorn levert een bijdrage, evenals het museum Betje Wolff uit Middenbeemster en de Collectie Koningin Wilhelmina. Uit de collectie van het Zuiderzeemuseum is de garderobe van Maritje Boneveld-Teerhuis geselecteerd.

Frequente bezoekers van het museum zullen de naam van deze Markense wellicht herkennen. In de opstelling *Vijf voorwerpen centraal* is een kast uit haar nalatenschap te zien.

Teuntje uit Huizen

Uit Huizen komt het kostuum van Teuntje Westland. Slechts één keer in haar leven ging zij in burger gekleed om een kermis in Duitsland te bezoeken. Ze voelde zich die dag erg ongemakkelijk. "Net alsof ik in een broek liep. Ik miste de rokken om mij heen. Toen heb ik gezegd: Als ze me zo niet mee willen nemen, dan laten ze me maar thuis. En ik heb daarna altijd mijn kleren aangehouden." Dat betekent niet dat Teuntje Westland er elke dag exact hetzelfde uitzag. Zij had maar liefst 38 schorten, elk met een ander ruitje, streepje of motiefje. Sinds 1955 tot haar overlijden in 1998 was Teuntje Westland mutsenstrijkster in het dorp. Op haar 44ste had zij het baantje overgenomen van de oudere ongehuwde nicht van haar moeder, Gijsbertje Westland. Dat het geen eenvoudig werk was, mag blijken uit het feit dat zij er twee jaar voor nodig had om het strijken van de plooiën van de staart onder de knie te krijgen. De Huizer vrouwen brachten op maandag hun mutsen en kwamen ze op vrijdag weer ophalen. Oorijzermutsen werden in een zogenaamd mutsenmandje opgehaald. De isabee, een andere Huizer mutsvorm, werd in een theedoek opgerold

Teuntje Westland uit Huizen

Teuntje Westland

Staan: Gerritje Steen uit Witharen

Tweede van links: Gerridina Steen.
Vierde van links: Gerritje Steen.

meegegeven. Per week streek Teuntje tussen de vier en de twintig mutsen. Vooral vlak voor feestdagen zoals Pasen, Pinksteren en Kerst, kon het aantal mutsen behoorlijk oplopen. Eind jaren '50 kreeg ze een dubbeltje per strijkbeurt van een isabee en drie dubbeltjes voor het strijken van een oorijzermuts. Eind jaren '80 waren de prijzen opgelopen tot respectievelijk vijf en tien gulden.

Gerritje uit Witharen

Uit een particuliere collectie komen twee kostuums uit het dorp Witharen, bij Ommen. Hoewel Ommen zelf niet tot het Zuiderzeegebied gerekend mag worden, had de Hanzestad er door de handel wel connecties mee. De kostuums zijn gedragen door twee zusters: Gerridina en Gerritje Steen. De oudste, Gerridina, was het behoudende type, dat zich van de mode niet zoveel aantrok. De jongere zus was daar wel gevoelig voor.

Omstreeks 1910 naaide Gerridina voor zichzelf en haar zus van een degelijke donkerblauwe wollen stof een zogenaamd jak en rok. Het kostuum van haarzelf is precies zo bewaard gebleven, maar Gerritje heeft er de schaar in gezet. In de schoot van het jak zat zoveel stof dat ze daarvan een kraag voor het lijfje kon maken en ook wist ze van restjes stof nog een ceintuur te naaien. Zo kon het gebeuren dat twee dochters uit één gezin er heel verschillend bijliepen. De een volgens de laatste mode en de ander in een ouderwets

kostuum. Overigens zijn beide vrouwen de kanten mutsen altijd blijven dragen.

Hitje uit Wynaldum

Een kostuum en een jak uit het Fries Museum vertellen het verhaal van folkloredracht. Historisch verantwoord is deze dracht niet. Het streekkostuum was al aan het einde van de 19de eeuw uit het dagelijkse Friese straatbeeld verdwenen. Foto's uit het begin van de 20ste eeuw laten zien dat de Friezen bij feestelijke gelegenheden improviseerden met kledingstukken uit verschillende periodes. Zo verging het ook het kostuum van Hitje Bruining uit Wynaldum. Zij ging in 1936 met een skotsploeg (dansgroep) naar Berlijn om daar de opening van de Olympische spelen op te luisteren. Sieraden waren nog in de familie, maar een kostuum moest nieuw worden gemaakt. Als voorbeeld diende het bruin-groen gestreepte jak van tante Wietske, daterend uit 1840. Echter in de jaren '30 van de navolgende eeuw had men slechts herinnering aan de 18de-eeuwse

Friese kostuums met exotische bloemmotieven. En zo kreeg Hitje een gebloemd kostuum, gemaakt naar een 19de-eeuws model.

Jeltje uit Paesens

De twee kostuums uit Noordhorn zijn van twee overgrootmoeders van de huidige eigenaars van het museum. In maart 1883 werd het dubbeldorp Paesens-Moddergat getroffen door een grote ramp. De vissersvloot verliet nietsvermoedend op een vroege maandagmorgen bij zacht voorjaarsweer de haven. Het weer sloeg die week onverwacht om en de vloot werd op de Waddenzee getroffen door een zware storm. Het merendeel van de schuiten verging; meer dan vijftig gezinnen verloren hun kostwinner. Op één dag waren tientallen vrouwen weduwe geworden, onder wie de twee overgrootmoeders van Hyke Pilat. Jeltje Klazes Groen verloor behalve haar man ook nog twee zonen. Zij bleef achter met zeven andere kinderen. Beitske Jans Visser verloor door de

Beitske
Jans Visser

Jeltje

Klazes
Groen

Beitske Jans
Visser uit
Moddergat

Jeltje Klazes
Groen uit
Moddergat

ramp ook haar
schoonvader.
Zij had toen
drie kinderen

en was zwanger van een vierde. Beide vrouwen zijn nooit hertrouwd en hebben hun leven lang rouwkleding gedragen.

Hilletje uit Bunschoten-Spakenburg

Uit Bunschoten-Spakenburg komt een kostuum dat nog steeds wordt gedragen. De eigenaresse, mevrouw Hilletje Zwaan-Hoolwerf, staat het voor een aantal maanden af aan het Zuiderzeemuseum. Belangrijk en opvallend onderdeel van het Spakenburger kostuum is de kraplap. Die van Hilletje is gemaakt van een 18de-eeuws jak; de stof heeft alle ontwikkelingen van de kraplap sindsdien aan den lijve ondervonden. Telkens als de mode grotere kraplappen voorschreef - en dat gebeurde regelmatig - werd van het oorspronkelijke jakje een stukje afgehaald. Nu is alleen nog het manchetje met een knoopje over.

Fries kleedje uit Arnhem

Bij onze collega's van het Openluchtmuseum in Arnhem worden de kostuums bewaard van de 'Stichting Nederlandse Volksklederdrachten Collectie Koningin Wilhelmina'. In 1898 bij het betreden van de troon kreeg Koningin Wilhelmina een klederdrachtententoonstelling aangeboden in het Stedelijk Museum te Amsterdam. Deze tentoonstelling was zo'n succes

dat werd besloten de collectie te schenken aan Hare Majesteit Koningin Wilhelmina. Jammer genoeg is de collectie tijdens de Tweede Wereldoorlog grotendeels verloren gegaan. In de jaren 1946-1949 is toen opnieuw een verzameling aangelegd met het doel deze aan te bieden ter gelegenheid van het vijftigjarig regeringsjubileum van de koningin in 1948. Het was een jaar later toen de, inmiddels ex-koningin Wilhelmina de nieuwe collectie tijdens een defilé in het Openluchtmuseum in Arnhem in ontvangst nam. Uit deze verzameling is een Fries kostuum in bruikleen gegeven, dat niet het verhaal van een mens vertelt, maar dat van de ontstaansgeschiedenis van een bijzondere verzameling.

Maritje uit Marken

Het Zuiderzeemuseum toont het kostuum van een oude bekende. In de tentoonstelling *Vijf voorwerpen centraal* staat de kast uit de nalatenschap van Maritje Boneveld-Teerhuis. Tegelijk met de kast is ook een deel van de garderobe van mevrouw Teerhuis naar het museum gegaan. Zij maakte bijna al haar kleren zelf en dat deed zij op een pragmatische manier. Het gebruikelijke borduursel van 'vijf rozen' op de rug van haar rijglijf bijvoorbeeld, heeft ze maar achterwege gelaten, want "dat zag je toch niet". Ook de gaatjes voor

de rijgveter
ontbreken.
Maritje Bone-
veld sloeg de

panden gewoon over elkaar; de rest van de kleding hield het lijfje wel op zijn plaats, vond ze.

Activiteiten

In het kader van de tentoonstelling *Sprekend gekleed* heeft het Zuiderzeemuseum een textielroute door het museum uitgestippeld langs de verschillende textilia in de collectie.

Op woensdag 29 december is er een textieldag met allerlei activiteiten, aandacht voor klederdrachten en natuurlijk een speciaal kinderprogramma. Tijdens de tentoonstelling is er een speciaal groepsarrangement mogelijk. Onder begeleiding van een gids kunt u dan een bezoek aan de expositie *Sprekend gekleed* combineren met een bezoek aan de expositie *Klederdracht, hoe zit dat?* in het buitenmuseum. Die tentoonstelling is voor deze gelegenheid aangepast. Reserveren is noodzakelijk omdat het buitenmuseum in de winterperiode normaliter gesloten is. Hiervoor kunt u contact opnemen met de afdeling reserveringen: 0228 - 35 11 35.

Greet van Duijn

Hilletje
Zwaan-Hoolwerf

Hitje Bruining

Boneveld-

Maritje

Teerhuis